

Зоран Милошевић*
Институт за политичке студије, Београд

ЋИРИЛИЦА, ПРАВОСУЂЕ И СРПСКА ДРЖАВА**

Сажетак

Укидање пресуде Горану Давидовићу наишло је на хорску осуду медија, иако је очигледно повређено његово право да комуницира (са судом) на свом матерњем језику и писму. Због тога је аутор анализирао друштвену збиљу у Србији и дошао до закључка да девијантност може бити и позитивна, те да је условљена културом и друштвеном структуром.

У условима двозбучја, односно протеривања ћирилице и наметања латинице, стварају се претпоставке за друштво без норми – друштвену аномију. У осталом, у психологији и антропологији позната је чињеница да тзв. двоструко мишљење (а овде се оно одражава преко бесмисленог тврђења са српски народ располаже двама писмима) може да доведе до колизије и колебања у јасном мишљењу и понашању. То, другим речима, значи да је могуће очекивати повећану «девијантност» управо код припадника српског народа (иако се држава у којој се ово догађа зове Србија), јер није реално очекивати да укидање ћирилице која се сматра делом српског националног идентитета прође без отпора и културних и социјалних траума.

Кључне речи: Ћирилица, национални идентитет, политика, Србија, институције, друштвена аномија

* Научни саветник у ИПС, Београд

** Рад је настао у оквиру научног пројекта „Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији“ (149057 Д), који се реализује у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

Укидање¹ првостепене пресуде Горану Давидовићу из Новог Сада «јер је противно одредбама закона (суд - ЗМ) одбио захтев странке да у поступку слободно употребљава своје језик и писмо», хорски је наишао на осуду медија.¹⁾² Питање (наравно и одговори), зашто, на пример, Словаци, Русини или Мађари имају та права (на језик и писмо) у Војводини, а Срби немају, јесте заиста логично и потребно расправити, али није једино које треба поставити. Такође, подсећања на то да је Аустро-Угарска из истих разлога укидала пресуде Србима јесу потребна, али су изостала. На тај начин је цели проблем једнострано приказан.²⁾³ Због тога овај случај заслужује подробнију анализу и коментар.

Прво, медији сваку девијантност и криминал, без селекције, осуђују чиме само доприносе општој дезорјентацији друштва, што је грешка, а ево и зашто. Друштвене науке, посебно социологија, темељно су проучавале и проучавају проблем девијантности и криминала.³⁾⁴ Девијантност није увек негативна. «У Правилима социолошке методе», Диркем нас уводи у подручје девијантности исказујући како је злочин нормална појава и према томе неизбежан, да злочин сусрећемо у свим досадашњим друштвима и да је најприсутнији у развијеним државама.

Наиме, познато је да **девијантност може бити награђена** (када на пример војник одбијајући наређење претпостављеног старешине омогући победу у борби или одбије да изврши злочин), **кажњена** (када се догоди убиство или пљачка) или **толерисана** (на пример, бака која живи у стану са много мачака). Функционалистичка теорија казује да је девијантност нужна у свим друштвима и да има позитивне утицаје на друштвени систем. Другим речима, одређена количина девијантности је позитивна и помаже очувању и добробити друштва.⁴⁾⁵ Све друштвене промене почињу са неким

1) Судија **Такач Галфи Клара** одбила је захтев туженог да у поступку слободно користи свој језик и своје писмо. На тај начин судија је учинила повреду Устава и закона, али њу због тога нико није тужио, нити медијски «линчовао».

2) Интересантна је реакција тужитеља, који је манифестовао потпуно непознавање културних чинилаца, па је наводимо према интерпретацији Б92. «Када сам се чуо са адвокатом прва моја реакција био је грохотан смех. Нисам изненађен уопште, чак се и радујем перверзно том поновљеном суђењу само ме занима да ли ће на столици туженог седети особа од крви и меса и како ће та особа пронаћи пут кроз латиничне натписе кроз Италију до Србије», пита се Грухоњић. http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=08&dd=18&nav_id=376882&nav_category=16

3) Види: Драган Суботић, *Социологија*, Институт за политичке студије, Београд, 2008, стр. 92–93.

4) Michel Haralambos, Martin Holborn, *Sociologija*, teme in pogledi, DSZ, Ljubljana, 1999, str. 397.

облицима девијантности (хоће ли неко рећи да у овај опис не може да се сврста и деловање политичке опозиције у Србији 2000. године?). Да би се догодила промена мора јучерашња девијантност да постане данашња нормалност. У ту сврху ваља подсетити и на (нео)марксистички став⁵⁶ да закони нису одраз вредносног консензуса већ идеологије владајуће већине, те рађања отпора таквој идеологији представља, пре или касније, законитост, а то, признаћете, није негативна девијантност. Уосталом, о законима у том смислу још су говорили Платон и Аристотел.

Друго, према дефиницији девијантност се састоји из таквих чињења која не следе општеприхваћене норме и очекивања (нашег) друштва. Другим речима, Давидовић је (поново) стављен на стуб срама зато што је супротно очекивању медија или њихових власника одбио да прими пресуду на латиници. Ово је веома добро прокоментарисао Драгољуб Збиљић, председник Извршног одбора Удружења «Ћирилица» у писму «Политици»: «Највећи број читалаца 'Политике' претпостављамо, јесу Срби и имају право на објективно информисање о питању службене употребе српског језика и ћириличног писма. Ваш новинар, који је себе означио са П. Р. је у чланку 'Штитити ћирилицу, не потискивати латиницу', објављеном 25. 8. 2009. године, сигурни смо од тих начела одступио.

Прво, из наслова се види да аутор сугерише свој лични став, јер наслов нема подлогу у самом чланку пошто су се учесници анкете изјашњавали о својим личним ставовима, а не о положају ћирилице и латинице. Лични став П. Р. изнет у наслову текста значи само једно – ништа не мењати, нека остане како је сада, латиница свуда наоколо, а ћирилица нигде.

П. Р. не само да не информише објективно Србе о питању њиховог језика и писма већ их и обмањује. Пресуда неформалном вођи 'Националног строја' Горану Давидовићу није поништена због тога што 'првостепени суд није поштовао његов захтев да судски списи буду на ћирилици, већ зато што првостепени суд није поштовао Устав Србије и важећи закон о службеној употреби језика и писма.

По њима је у свим судовима у Србији службени језик српски са ћириличним писмом, а припадници националних мањина (народности) имају право да у судским поступцима користе своје пи-

5) Исто, стр. 427 и даље.

смо и језик. Поменути Горан Давидовић је на такво кршење Устава и закона само упозорио вишу судску инстанцу.

Даље, П. Р. каже да је наведена судска пресуда изазвала ‘правничка спорења’ и ‘повод је за нове расправе о духу нације, етнологији, идеологији, језику, писму, вери моралу’. Овде су, не знамо зашто, заобиђена два једино битна питања која проистичу из догађања у вези са наведеном пресудом у предмету тужбе против Горана Давидовића.

Прво, какво је то стање у правосуђу Србије кад судови у својим поступцима крше закон и Устав у делу службене употребе језика и писма. И друго, зашто после више од две године од доношења устава Србије и истека рока за усаглашавање закон о службеној употреби језика и писма није усаглашен са њим?»⁶⁷

Овде, очигледно, нешто није у реду. Медији су, не само дневне новине «Политика», већ и други, писани и електронски, на разне начине оптуживали суд што је поништио пресуду Давидовићу и што се дрзнуо да то уради због права туженог да добије пресуду на свом језику и писму.

Устав Србије, ипак, каже да је српско писмо ћирилица⁷⁸, а то говори и традиција, Српска православна црква, као најстарија српска институција и, такође, наука.⁸⁹ Ко то, дакле, манипулише јавношћу тврдећи да латиница представља општеприхваћену лингвистичку норму? То, просто, не одговара чињеницама. Општеприхваћена норма јесте да је ћирилица српско писмо, а не латиница и да је много старија од ње на овом терену и овој културној заједници. Једини логичан одговор био би да су се «медији» (изгледа, с правом) уплашили да ће због овога Давидовић постати национални херој. Реакција државе и свих политичких субјеката у друштву

6) Драгољуб Збиљић, Ћирилица је једино службено писмо, *Политика*, 3. септембар 2009, стр. 14.

7) **Устав републике Србије** (Члан 10.): «У Републици Србији у службеној употреби су српски језик и ћирилично писмо. Службена употреба других језика и писама уређује се законом, на основу Устава.»

Закон о парничном поступку (Члан 6.): «Парнични поступак води се на српском језику екавског или ијекавског изговора и у том поступку користи се ћирилично писмо, а латинично писмо у складу са уставом и законом. На подручјима на којима је, у складу са законом у службеној употреби језик одређене националне мањине поступак се води и на језику и уз употребу писма те националне мањине.

Странке и други учесници у поступку имају право да се служе својим језиком и писмом, у складу са одредбама овог закона.»

8) Драгољуб Збиљић, *Издаја српског писма*, «Ћирилица», Нови Сад, 2005, стр. 145–155.

требала би, зато, не да осуђује одлуку суда, већ да укину друштвене претпоставке за појаву Давидовића. Уколико се, дакле, ћирилице не обезбеди достојна употреба у привреди, култури, спорту, медијима итд. сигурно је, да ће се појављивати нови и нови Давидовићи, који ће свесно желети да буду **жртве** које ће држава мучити и терорисати и они ће имати, с правом, ореол бораца за српска права.

Треће, девијантност је условљена културом и структуром самога друштва. Ово одлично објашњава Александар Зиновјев: «О криминалу се на Западу много пише. Огроман публицитет му дају средства масовне информације. А о томе, какво место заузима приказивање криминала у филмовима, телевизијским емисијама и литератури не вреди ни говорити. На пример, године 1992. на немачкој телевизији сваке недеље је приказивано 4000 убиства (по подацима Љо Гребела, истраживача о проблемима насиља).»⁹⁾¹⁰ Нешто је слично и у Србији која је опонашала и, на крају, преписала западни друштвени систем са његове лошије стране.¹⁰⁾¹¹ Под утицајем такве културе и друштвене структуре човек који је усвојио такав западни вредносни систем извршиће криминално дело, без размишљања, ако му доноси корист и ако је уверен да ће избећи казну.¹¹⁾¹² Такав човек који је извршио преступ и није откривен и званично осуђен, према мерилима модерног западног морала, он се не осећа као криминалац. «Никакви морални принципи, нити ‘општечовечанска осећања’ сама по себи не могу да задрже западоида да не изврши преступ чији су му резултати важни, и који се неће открити по његовом мишљењу. Никаква грижа савести не мучи западоида који је починио неоткривен преступ. **Западоид је, у принципу, потенцијални, а у огромном броју случајева и фактички преступник.**»¹²⁾¹³

Огромне размере је достигао криминал у свакодневном животу људи. Зиновјев то назива друштвеном свакодневницом. Он брзо расте. На пример, у Немачкој 1971. године било је регистровано

9) Александар Зиновјев, *Zanad*, феномен западњаштва, Наш Дом, Београд, 2002, стр. 271.

10) Види: Зоран Милошевић, О појму и теоријама политичке модернизације, *Српска политичка мисао*, бр. 3, Београд, 2008, стр. 11–30.

11) Александар Зиновјев, *Zanad*, стр. 271.

12) Исто, стр. 273. «Тако откривамо да земље у Европи које су највише демократске, мирољубиве и напредне, а Сједињене Државе најнапреднија земља на свету, показују најоштрије симптоме менталних поремећаја. Циљ целокупног друштвено-економског развоја западног света је материјално удобан живот, реално једнака расподела богатства, чврста демократија и мир, и баш ове земље које су се највише приближиле овом циљу показују најоштрије знаке менталне неуравнотежености». Erich Fromm, *Zdravo društvo*, «Naprijed», Zagreb, «Nolit», Beograd, 1986, str. 16.

2,4 милиона таквих преступа, а 1991. године чак 5,3 милиона. У Француској је исте године било регистровано 3,7 милиона таквих преступа. Но, овај раст се није зауставио. За годину дана број регистрованих преступа у Немачкој је порастао за један милион. А колико је остало нерегистровано?

Специјалисти наводе пораст суровости код преступника, њихов све мањи узраст, пораст тзв женског криминала и распрострањену преступност међу децом школског узраста.¹³⁾¹⁴

Стручњаци на Западу песимистички гледају на могућност успешне борбе с криминалом. «Да би ова борба била успешна, потребно је или реструктурирати саме основе друштва, или прибећи неким суровим мерама које би разрушиле ружичасти мит о западној демократији».¹⁴⁾¹¹ Ове чињенице указују на то да је Диркем био у праву када је говорио да либерализам (капитализам) намеће високу специјализацију и поделу рада, што доводи до аномije – одсуства друштвених норми (тима и морала).¹⁵

Другим речима, «девијантност» Давидовића, тачније суда који је укинуо пресуду, због тога шта првостепени суд није омогућио оптуженом да користи свој језик и писмо, последица је наметања крајње поједностављеног културног миљеа да је ћирилица «фашистичко» писмо (само кад га користе Срби), а латиница европско (тачније писмо Европске уније – омиљена теза «друге Србије»). У таквим условима стварају се ситуација немања норме, а то, познато је, води у друштвену аномiju. Једно писмо се омаловажава и протерује, а друго још није (у потпуности) заузело његово место. Србија је једна од малобројних држава у којима се употребљавају два писма. Оваква норма није добра норма, више је одсуство норме, јер људи воле једноставност, те ће, пре или касније, једно писмо бити одбачено (а бојимо се да све ради на томе да то буде ћирилица). Уосталом, у психологији и антропологији позната је чињеница да тзв. двоструко мишљење (а овде се оно одражава преко бесмисленог тврђења са српски народ располаже двама писмима и да их користи равноправно) може да доведе до колизије и колебања у јасном мишљењу и понашању. Уз то, када имате ситуацију да неке институције (Црква на пример) и значајан број интелектуалаца и народа не прихвата нестанак ћирилице, јасно је да се стварају друштвени услови за криминализацију једног (већег?) дела друштва.

13) Исто.

14) Група аутора: *Общая социология*, Учебное пособие, Инфра-М, Москва, 2000, стр. 143.

Држава, опет, не уводи ред (заштитом ћирилице), већ готово, одсуством јасне културне политике, подстиче ово стање. Шта би било, на пример, када би грађани одбили да приме телефонске рачуне на латиници, рачуне Електродистрибуције и других државних органа? Створио би се хаос. Пошта би искључила телефоне који нису плаћени, без уважавања културалних захтева својих претплатника, а слично би поступио и ЕПС. Грађани би протестовали и ето хаоса. Познато је да је наметање нечега насиље, а не демократија, било да се ради о појединцу (па и Давидовићу) или колективу. Тако је и са латиницом, односно ћирилицом. Наметање латинице српском народу је **очигледно насиље** над тим народом и оно представља криминалну радњу којој се ваља одупрети, па стога, другим речима, чињења Давидовића добијају епски, јуначки карактер јер се супротстављају насиљу над Србима, њиховом културом и традицијом, насиљем над њиховим гробовима ћирилицом исписаним. Зато Давидовић, а сутра неко други, хтели ми то или не, постаје позитиван лик!

У оваквим друштвеним условима укидање пресуде Горану Давидовићу због писања пресуде на писму које није његово представља важну поруку (суда и судија?), како држави, тако и јавности. У сваком случају, потребно је рећи да како је рађено у случају Давидовићу (од стране медија, полиције, па и суда) можемо рећи да је све ишло на руку «промоцији» овог младог човека. Истовремено, образац понашања који он успоставља може постати масовнији, те је зато нужно очекивати умножавање «инцидената» од стране припадника српског народа (да подсетимо да је због писања ћириличних графита привођен/хапшен у магистар Збиљић, председник Удружења за заштиту ћирилице), са циљем очувања одређених норми и вредности, па тако и ћирилице.

Све нас ово наводи на питање да ли постоје демократске институције у овој држави које треба да решавају стварне проблеме грађана или се морају стварати нови и нови инциденти да би се нешто предузело. Нама се чини да државни органи својом пасивношћу и толерисањем насиља латинице над ћирилицом охрабрују (неке) припаднике српског народа да крену овим другим путем – путем девијантности, односно насиља. Па зашто се, онда, чудити појави Горана Давидовића који ето, на свој начин, међу првима, то пожелео да уради, да исправи неправде према српском народу, његовој традицији и култури? Зашто се, потом, чудити што је дожи-

вљен од дела јавности као реални јунак, борац за права Срба (гле ироније, у држави која носи име Србија)!

ЛИТЕРАТУРА

- Група аутора: *Общая социология*, Учебное пособие, Инфра-М, Москва, 2000.
- Група аутора: *Социология*, Учебное пособие для ВУЗов, «ТетраСистемс», Минск, 1998.
- Збиљић, Драгољуб: *Издаја српског писма*, Удар на Србе и српски језик, «Ћирилица», Нови Сад, 2005.
- Збиљић, Драгољуб: Ћирилица је једино службено писмо, *Политика*, Београд, 3. септембар 2009.
- Зиновјев, Александар: *Запад*, феномен западњаштва, Наш Дом, Београд, 2002.
- Милошевић, Зоран: О појму и теоријама политичке модернизације, *Српска политичка мисао*, бр. 3, Београд, 2008.
- Суботић, Драган: *Социологија*, Институт за политичке студије, Београд, 2008.
- Fromm, Erich: *Zdravo društvo*, «Naprijed», Zagreb, «Nolit», Beograd, 1986.
- Haralambos, Michel/ Holborn, Martin: *Sociologija*, teme in pogledi, DSZ, Ljubljana, 1999.
- http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=08&dd=18&nav_id=376882&nav_category=16
- <http://www.srbijanet.rs/vesti/hronika/26075-slucaj-davidovic-nalog-zacirilicu-dat-2008-presuda-izrecena-2007.html>

Zoran Milosevic

CYRILLIC, JUSTICE AND SERBIAN STATE

Summary

Abolition of Goran Davidovic verdict encountered a choral condemnation of the media, although his right to communicate (to court) on his native language and letter was apparently injured. Because of that the author has analyzed the social reality in Serbia and came to the conclusion that deviation may be positive, and it is conditioned by culture and social structure.

Terms of expulsion of Cyrillic and Latin intrusion are more than favorably for creating the preconditions for society without norms – social anomie. After all, it is known in psychology and anthropology that thinking twice (and here it is reflected through the senseless statements that Serbian people has two letters) can cause collision and fluctuations in clear thinking and behavior. This, in other

words, means that it is possible to expect increased deviation within members of the Serbian people (although the state where this is happening is called Serbia), and it is not realistic to expect that the abolition of the Cyrillic that is considered as a part of the Serbian nation identity pass without resistance and cultural and social trauma.

Key words: Cyrillic, national identity, policy, Serbia, institutions, social anomie

---

Овај рад је примљен 17. децембра 2009. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 11. фебруара 2010. године.

